

Knihu profesora Igora Tomeše můžeme považovat za shrnutí jeho dlouholetých snah vzdělávat společnost v oblasti sociální ochrany člověka a prosazování občanských a sociálních práv. V neposlední řadě je výzvu k odpovědnému a fundovanému přístupu příslušných institucí k tvorbě a realizaci sociálně politických opatření. Ústředním tématem publikace je tak ze zřejmých důvodů povinná sociální solidarita.

V úvodu textu autor objasňuje rozdíly mezi základními pojmy, se kterými se v publikaci setkáváme, a identifikuje jejich místo v systému sociální ochrany. Na rozdíl od altruismu či filantropie uskutečňované na základě individuální potřeby pomoci druhému je podstatou solidarity prvek reciprocity, očekávání, že v případě potřeby se dostane pomoci každému účastníku solidárního jednání (příkladem může být mezigenerační solidarita). Na rozdíl od dobrovolného sdružování a dobrovolného solidárního jednání je zajištění povinné sociální solidarity úkolem státu a součástí společenského konsensu.

Na úvodní část textu navazuje podrobné pojednání o genezi povinné sociální solidarity. Podobně jako u řady dalších publikací autora máme i tentokrát možnost nahlédnout téma v jeho historickém kontextu. Tyto exkurze do minulosti nejsou samoučelné, plynou z (oprávněného) přesvědčení, že poznáním minulých událostí se můžeme vyvarovat současných i budoucích chyb a omylů.

Druhá část publikace přechází od historie vzniku nástrojů řešení sociálních problémů (filantropie, altruismus, vzájemnost, dobrovolná i povinná solidarita) k jejich zakotvení a vývoji v oblasti občanského a sociálního práva. Po stručné genezi lidských práv se autor zabývá politickými (ideologickými, hodnotovými) principy, které jsou určující zejména pro euroatlantický přístup k povinné solidaritě. V této souvislosti je posuzován přínos nadnárodních organizací, zejména Mezinárodní organizace práce a Organizace spojených národů. Autor upozorňuje na zásluhy těchto institucí na vytváření nadnárodních standardů povinné solidarity. Ty jsou pro země, které k úmluvám a doporučením přistoupily, nepodkročitelným minimem sociální ochrany obyvatel. Autor uvádí řadu souvislostí mezi úmluvami a doporučeními těchto a dalších institucí s vytvářením sociálního práva v zemích Evropské unie.

V souvislosti s vývojem povinné sociální solidarity se autor zamýšlí nad konceptem sociálního státu, jeho hodnotově ideologickým zatížením a dopadem politizujícího pojetí sociálního státu na (ne)stálost sociálních systémů, zejména povinné sociální solidarity. Zatímco důležitým předpokladem úspěšnosti sociálních systémů závislých na povinné solidaritě je dlouhodobost přijímaných opatření založených na celospolečenském konsensu, politizace této oblasti smysluplným opatřením brání.

Autor vyjadřuje přesvědčení, že výstavba skandinávského typu sociálního státu byla již na svém počátku v první polovině 20. století pozitivně ovlivněna právě určitým „technicistním pojetím“, tj. vyčleněním povinné sociální solidarity z politického boje a její nezbytné úpravy na základě odborných poznatků a celospolečenského konsensu.

Je třeba připomenout, že tento koncept byl autorovi této publikace blízký již na počátku devadesátých let, kdy se aktivně podílel na transformaci systému sociální ochrany u nás i v dalších postkomunistických zemích a identifikaci důležitých společenských změn. Při realizaci opatření, která se týkala zásadních změn v oblasti soci-

ální ochrany obyvatel, zejména pak reformy důchodového systému, vždy prosazoval nutnost odborného přístupu k této složité problematice a dosažení společenského konsensu. Důsledky současného přístupu odpovědných institucí k (ne)řešení důchodové reformy i další populistické zásahy do ostatních oblastí povinné sociální solidarity mu i po téměř třiceti letech dávají plně za pravdu.

Další část publikace je věnována sociální ochraně obyvatel v případě závažných sociálních událostí a řešení těchto událostí v rámci povinné solidarity. Součástí této kapitoly je i úvaha o způsobech a možnostech jejího financování.

Závěrečnou kapitolu knihy tvoří autorovy úvahy o očekávaných změnách ve společnosti, které budou podle jeho názoru ovlivňovat její systémy sociální ochrany (demografické procesy, migrace, politický populismus a s ním odborně nepodložené zásahy do těchto systémů).

I když se se všemi autorovými závěry nemusíme nutně ztotožnit, je třeba vysoce hodnotit rozsah teoretických znalostí a praktických zkušeností, který nám profesor Tomeš ve své poslední publikaci nabízí. Kniha Povinná sociální solidarita má předpoklady stát se další z řady jeho publikací, ze které mohou čerpat podněty nejen studenti, ale i poučení zájemci o systém sociální ochrany a roli státu a dalších subjektů v této oblasti.

Recenzi zpracovala Bohumila Čabanová